

H3310

K. A. BEDREJEV LA I. P. ANAJEV

ÇAAN ULUSTŇ
BAŞTAP BİCİKKE
YURENER ŞKOLDORЬNA

BUKVAR

NOVOSIBIRSK

1936

Алт.

3-366

К. А. BEDREJEV, I. P. ANAJEV

ÇAAN ULUSTЬN BAŞTAP BICIKKE
YURENER

BUKVAR

ОНОН-НОВОСИБИРСК
Ojrot ObIONO-nын
zavedujuşciji N. G. KATENEV
çaradър çөptөdi

OGIZ—NOVOSIBIRSK—1936

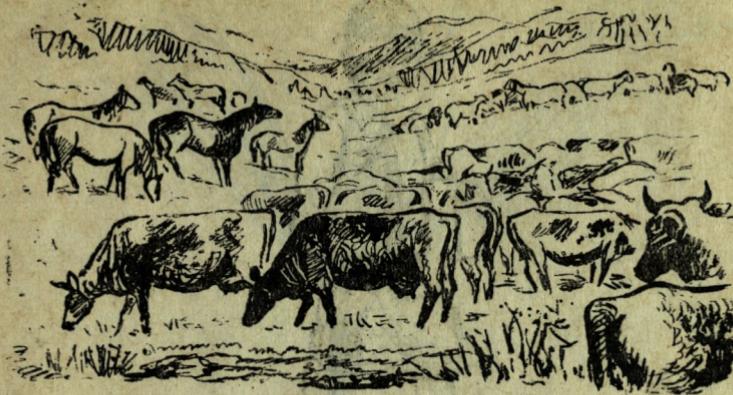
К. А. БЕДРЕЕВ, И. П. АНАЕВ

333-8

БУКВАРЬ
ДЛЯ
ОЙРОТСКИХ ШКОЛ ГРАМОТЫ

Утвержден заведующим
ойротским ОблОНО
Н. Г. Катеневым

ОГИЗ—НОВОСИБИРСК—1936

MAL

m	a	l
---	---	---

MAL

a a a a m m m m
l l l l
mal al

BALA

ba	la	b	a	B	B
----	----	---	---	---	---

BALA

bala maala mal

a a a b b b m m m
balam mal al
mal la bala

ARBA

ar

ba

a.r

Rr

Bala.

m m m b b b r r r

Arba. Abra. Mal. Maala.

Bala.

arba

barar

al

abra

alar

ala

TARAL

t	a	r	a	l
---	---	---	---	---

t	a
---	---

T	t
---	---

Taral. Tara

t t t t r r r r
taral

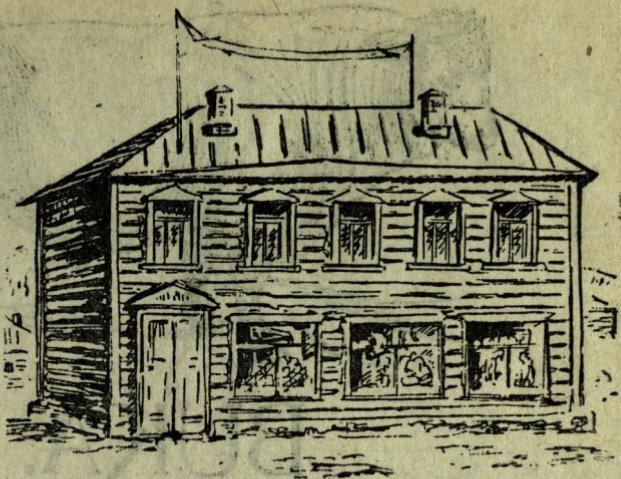
Tal la taral.

At la abra.

Abra. Arba. Bar.

at	is	mal	tar	bar
tat	ts	tal	tara	barar

TURA

tu	ra
----	----

t	u
---	---

U	u
---	---

Tura.

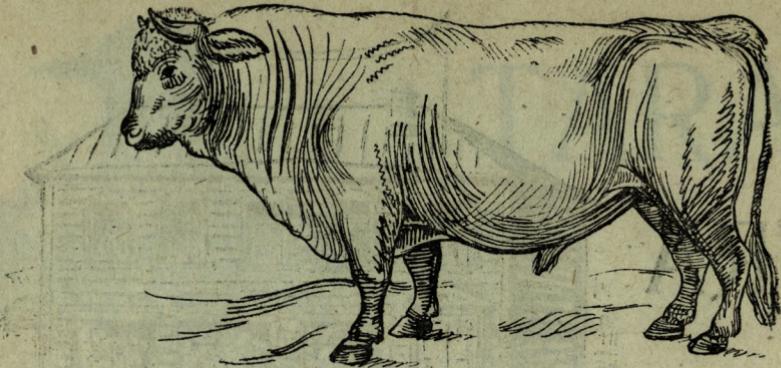
u u u u ura
Urmat turalu.

Urmat aru turalu.

Urmatta arba la tura bar.

Ala at buula. At turu.

tur	ura	balalu	tut
ur	tura	turalu	tart

BUKA.

bu | ka

k | a

Kk

Bukalar.

Karmak uktu bukalu.

κ κ κ κ uktu buka
Karmakta tura bar.

Uktu mal tut.

Karmakta kulur, kurut bar.

kar || kur || taka || uktu ||
tar || tur || baka || buka ||

KOL.

k	o	l
---	---	---

C	o
---	---

Kol.

Toltokto uktu torbok bar.

Abralu boro at turu.

O o o o Kol ak aru

ot	oro	boro	ook	tolo
ok	orom	torko	tok	torlo

BOZU.

BO | ZU

Z | U

Zz

Uktu bozu la torbokto tuza
bar.

Bolot, uktu mal tut.

Uktu mal tuzalu.

Z z z z bozular.

Arba tor tuzalu azral.

baza

tuza

uzak

tuzak

azar

bazar

TEKE.

te	ke
----	----

k	e
---	---

Ee

Belekte uktu teke bar.

Bolotto uktu uulak la bozu
bar.

Belek uulakka kulur ber.

E e e e teke.

*Bolot, uulakka tuzalu
azral ber.*

belek	tere	ber	erke
terek	kere	ter	erte

TURK
KAS.

k | a | s

Ss

Sasta kas oturu.

Sler kastar azraar kerek.

Kastar elbek et berer.

Kas azraza tuza bolor.

Kursak tok bolor.

I s s s kas.
Erte, kazka sula ber.

as	sas	us	sal	sula
tas	kas	tus	sakal	sura

SULA.

Serke sula sal.

Sula atka tuzalu azral bolor.

Sulala at, buka, teke, bozu
azraar kerek. Mal tok bolor.

Et elbek bolor.

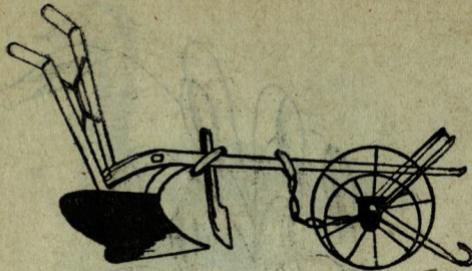
Serke, sula la arba sal, kur-
sak bolor.

saras
sasta

suuluk
sabak

kas
tas

sala
sula

SALDA.

sal	da
-----	----

d	a
---	---

Dd

Salda alar kerek.

Arba, sula salar kerek.

Azral elbek bolor.

Mal tok bolor.

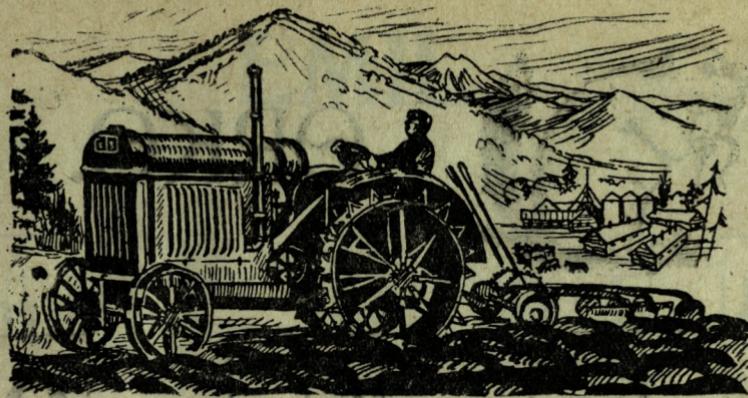
D d d d salda.

Azral elbek bolzo, mal
ardak turar.

Bazarda ne-le sadu bar.

Turalar tudar kerek.

kada | kodor | adam | maldar
kadu | odor | tudam | turada

КъРА. [къ ra] [къ] [Ь]

Къра. Кърада. Азък. Къс.

Тыт. Тазыл. Казък. Будук.

Arva sula sal.

Azral da azъk ta elвек bolor.

в в в в коч
Baldar attar tuttu.

Евек азък aldi.

Olor koraas bardolar.

Arva sula saldolar.

къзы	вальк	къг	азък
tazyl	kalъk	kъra	sarlyk

ӨРКӨ.

ор ко

к θ

θ θ

Өркө лө көвөлөк арва кородот.

Өркө лө көвөлөк кырада коредет. Олордь кырар кerek. Азърал елвек бolor.

о о о о оркөлөр
Azral elbek bolzo. mal
tok bolor.

Azraldu elbek eder кек.

оркө

төс

өрө

көвөк

оркө

көс

өлө

төрвөк

EMIL.

em il

i l

li

Emil altъ bozu azradь.

Bozulardь ardag tutть.

Birde bozu өлвөди.

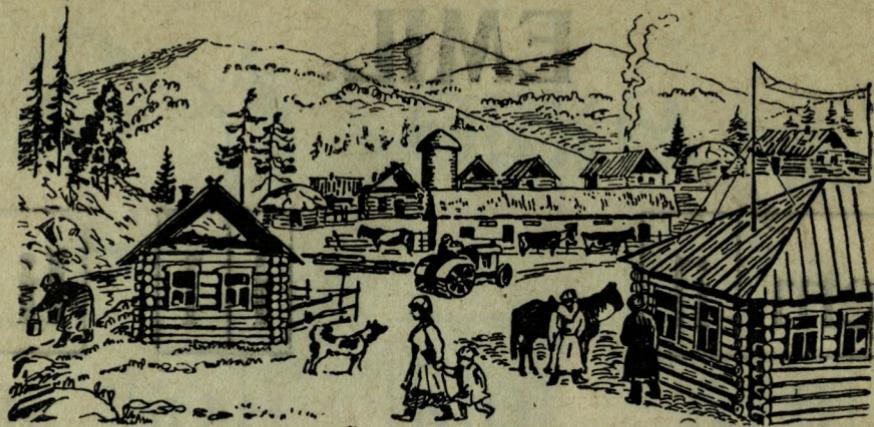
Emil taldama boldь.

J i i i Emik.

Bozudu ardag tudar кекек.

Astamdu bolor

elik	erik	is	kir
emik	kirbik	bis	bir

KOLXOZ.

kol|xoz

x|o|z

Xx

Kolxozto traktor bar.
Traktorlo къра tartat.
Arba la sula elbek salat.
Kolxoz uktu mal azraar
boldь.

X x x x kolxoz
Укту мада ardaк azraar
кеңек.

KUCA.

ku | ca

c | a

Cc

Сімбі Кызы-Өзөккө bardь.

Kolxozko uktu eki buka, tөrt kuca ekeldi. Kolxozсылар uktu mal azraar boldь. Uktu mal elbek kirelte beret boldь. Bastra kolxozсылар uktu smaldu boldь. Kolxoztor uktu mal azraar boldь.

C c с с с киса
Kolxoztor икти mal
azradь.

киса	cacak	cecek	ocok	kar
тыса	въсак	bolcok	асък	car

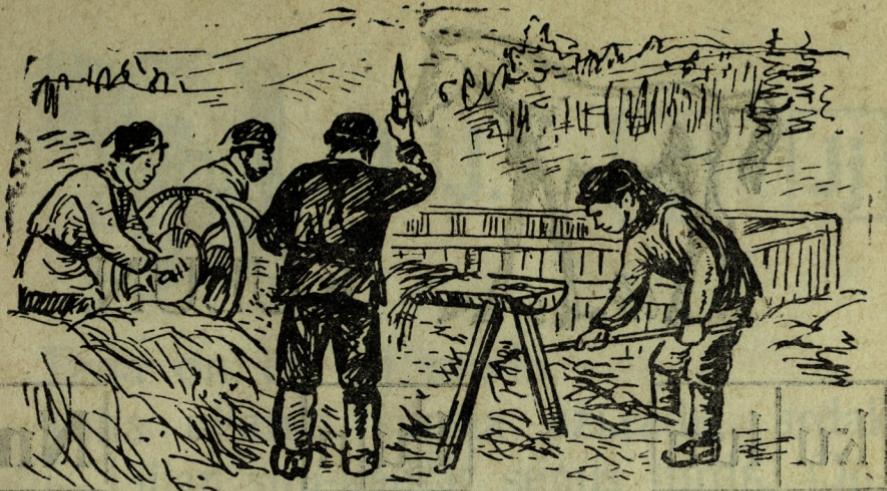

MALСЬ-KIRBIK.

Kolxozсь—Kirvik malсь boldь. Kirvik
25 вее azradь. Kirvik malдь ardak tutь.
Mal semis turдь. Arьk beelerdi Kirvik
sulala azradь. Arьk beeler semirdi. Mal
bastra suu-kadьk turar boldь. Kolxozсь-
lar Kirvikti maktадь. Kirvik ozосы mal-
сь boldь.

*Kolxoz Kirvikke bir вее
berdi. Emdi Kirvik maldu
boldь.*

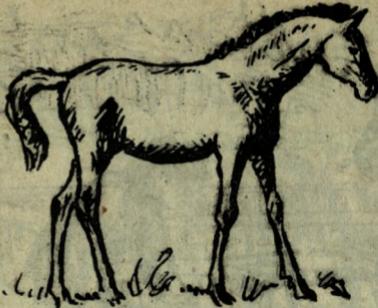
*Kirvik taldama ozosc
malсь. Malci Kirvikte
birde mal olbodi.*

SILOS.

Kolxozсылarda mal elвек өсти. Olor maldь tok kursak-la azraar boldь. Silos tuzalu da tok to, kursak. Kolxozсылар silos salar oro kastылар. Silostь elвек eder boldь. Silostь elвек ettiler. Emdi mal tok kursaktu bolor. Semis bolor.

Silos tuzalu azral. Silostь elвек eder kerek. Mal semis bolor. Semis mal kolxožko elвек kirelte berer.

KULUN.

ku | lun

l | u | n

Nn

Manat mal kavъgar malсъ boldъ.

Koъна одъс веe aldъ.

Beeler tөrөdi. Manat maън ardak tutтъ. Birde kulun өлвөди.

Bastrа kulundar ardak semis turdylar.

Manat udarnik boldъ.

*Manat malъn ardak
tutтъ. Maldar odorlu
luru.*

Nnnn kulun

kan

kulun

bulan

belen

tana

uzun

taraan

kelesken

UJ.

u|j

Jj

Tana on eki uj saadъ.

Tana ujlarъп silosla azъradъ, ardag tutъ. Ujlar suu-kadъk semis turdъ. Oncozъ bozulu boldъ. Tana bozulardъ azraar kөrөr boldъ. Bozular kir tovъraktu bolvoj, aru turdъ. Bozular oncozъ өsti. Birde bozu өlvөdi.

Ujlardъ ваза aru tutъ. Ujlar onь tappyr boldъ. Uj saar kerekte Tana taldama udarnik boldъ.

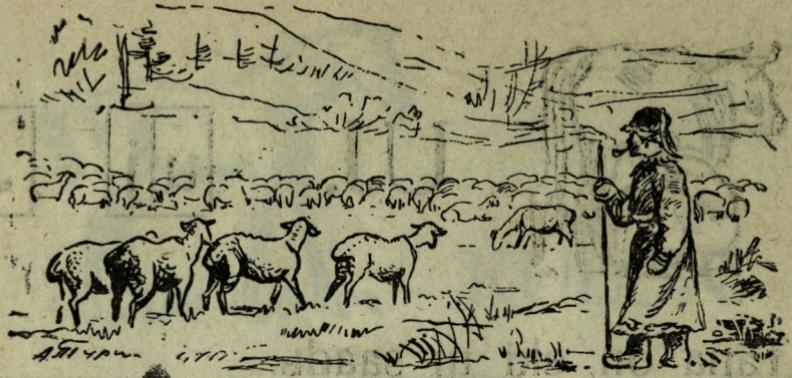
Tana bir bozu la eki uulak sъj aldy.

Jjj *Tana udarnik*

*Uj saar saancilar ujlar-
du kiceer bolzo, ujlar
semis ardag bolor.*

koj | taj | uj | ajak | ajas

tuj | maj | kojon | kajmak | kajas.

Ojrotto mal azraarъ.

Ojrotto mal turar elbek odor bar.

Ojrotto elbek mal azraarън kiceer
kerek.

Koj lo ecki azraarън baza kiceer kerek.

Bis, Ojrot oblastta maldъ elbek azraavъs, bastra oronъвъsta et elbek волор. Kolxoz baza elbek kirelte alar. Onсовъs elbek kursaktu bolorъвъs.

Kolxoztor koj, ecki, uj, at maldъ elbek azraza sotsialisticeskij ороопъвъs bek bolor.

Onojdordo azralдъ elbeder kerek.
Mal turar odordъ baza kiceer kerek.

Уyреды.

Уу

„Къзы-Маапъ“ kolxozto вісік bilbes ulustar bar boldь. Olor yyredyci suradь.

Уyredyci keldi. Уyredy асыldь. Bicikke yyrener kkyndy ulustar elbek boldь. Uja la Cecek yyredydi syrekej kiceediler. Уyredyde olor сындык udarniktar boldь. Мөрөjdi olor aldy.

Уyredy исъна съкть. Onco kolhoz-sыlar bicikci boldь. „Къзы Ojrottъ“ късъгар boldыlar.

*Bicik bileri зүчекеј ти-
зали. Bicik bilbes ulus-
ка sotsializm bydүре-
гine күс boloz.*

ус

kyc

kyn

tyn

ун

myn

вөryk

keryk

АНСЬ.

аң | сь

а | н

Нн

Bistin kolxozсь Samaj—аңсъ.

Kyskyde Samaj tijin aңдаар. Tijin aңdaarъна Samaj oncozънаң artык. Опъң kөzi kurc. Војь deze сыjrak. Ijdi vaza syreen аңсъ. Bistin аңсълар kyskyde aңdaza, војьна да kolxozko do elвек kиrelte berer. Bistin oroopъвъска deze, baalu aңdardың terezin berег.

Өткөң ajda вистин Samaj, kolxozтың malып tutkan вөryлерди attь. Samaj altы вөry өltyrdi.

Аңсълардан Samaj en artык udarnik.

аң
тан

ен
тен

төң
өлөң

kolon
tulu

тон
тон

Bœry.

Bœryler kolxoztyn maýna korodu edet.

Аңсы—Samaj вœry andaar kerek dedi.

Таң attı. Аңсылар кыг өтө съктылар.

Bir kancazь kovь oozynda вœry tostylar.

Кыг өтө съккан ulus, вœrylerdi syrdiler. Bœryler san tømøn mantadylar.

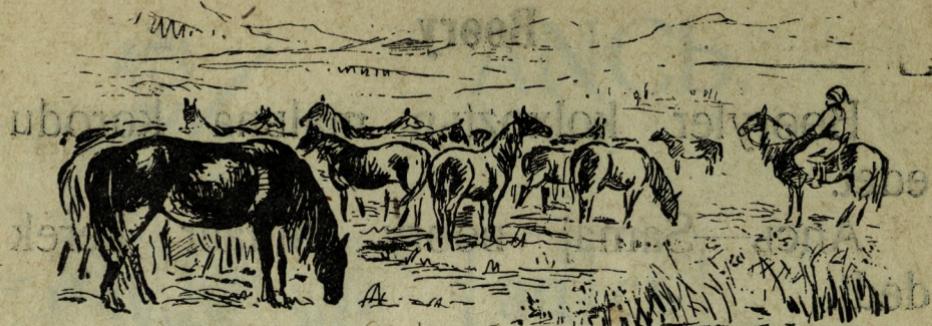

Olor tozuda uluska tabardylar. Көвөккө ус вœry kelele turdy.

Oj! Kalak! Kalak!—Көвөк kalaktadь. Samaj ус tarыj тылтык attı. Bœrylerdin ycilezin өltire attı.

Ol kyn, аңсылар 8 вœry өltyrdiler.

Bœrylerdin terezin sattylar. Kijim eder вœs aldylar.

Çalan.

Ҫ

Çalbak çylkъсь boldь.

Ҫylkъзън ҹaan өлөңdy ҹalandа кавъ-
rar boldь. Çalbaktың kolъnda ҫылкъ mal
kacanda toju semis turat. Çalbak mal
azraar kerekти syrekej biler. Onъn ucun,
onъn kolъnda mal kacanda semis bolot.

Tynde Çalbakta ujku çok. Tyn kirze-
le Çalbak тыltъktu małyń karuldaar. Bu
çыл съккан kulundardan ҹаңыста kulun
өlbədi.

Bir sook çuttu tynde, Çalbak ottың
ҹаньnda oturarda, mal yrkydi. Çalbak
kөrөr bolzo, yyr вөөryler keldi. Çal-
bak ton çokko kolъnda тыltъktu вөөry-
lerdi urada syrdi. Tan atkanca атыр çok
boldь. Çalbakka syreen izy boldь. Çal-
bak kulundardы өlymnen ajrьdь.

CALGb.

Gg

Өлөнүң mergencileri.

Nəkər „Gordijenkonъη“ adyla adalgan kolxoz, өлөң kezerine beletendi. Calgylardъ, өskө dө kerekty nemelerin cazadъ. Өлөнүң cecegi çanyla çajylarda, kolxozcylar өлөң savtъ.

Bastral kolxozcylar eki brigadaa velyndiler. Çыrgaldъη brigadazъ Cacaktъη brigadazъη mөrөjgө kъsсыrdъ. Cacaktъη brigadazъ, Çыrgaldъη brigadazъnan өлөndi cik çok artык turgustъ. Mөrөjdi Cacaktъη brigadazъ aldb.

I. Bajlar neden vaýgan.

Sagandajga bala barkazyla çadarga kyc te, uur da bolgon.

Sok çanqas ujlu bolgon. Çaskıda sok
çanqas ujъ өldi.

Azragan baldarъ kursak çok artъ.

Argazъ çok Sagandaj, Argъmaj vaјga
bardъ.

Bajdъq buduna çысывър çalыndъ:

— Azragan baldarъмдъ, çoktu војт-
дъ өltүrveger, bir saar uj beriger, çaa-
нъм! — dedi.

Argъmaj vaј ajttъ.

— Ee, slerden çoktu tervezenderden,
mee ne tuza bar.

Sagandaj ajttъ:

— Akъм өтөкөн! Tyry çyrzem, пе-
nile et dezeger, slerdin ajtkапьgarrdъ ву-
dyrejin.

Argъmaj vaј ajttъ: — Ce kanajdar baza,
Çajanda мениң bozulu ujът bar, онъ al,
sydin iciger. Çajgъda mee çeten vuul
өлөң turguzаръң — dedi.

Sagandaj, Argъmajdъq Çajandagъ во-
zulu ujъп aldb. Çыldъq zajъп, Argъ-
maj vaјga өлөң eder boldъ. Bajdъq onon-
do өskө keregin bydyrer boldъ.

2. Ҫajzaңпъң ҹаргъзы.

Altı çыл өткөн соондо, Argымай вай, Sagandajdь ҹajzanga aldyrttь. On түп маһьмдь тавьстыр dedi.

— Kalak, ҹаандарым! Kandyj on түп mal boldь?

Ҫajzaң ajttь:—Argымай өвөгөнниң воззulu ијиң, altы ҹылга tutтың, ol maldan—өсти. Ol maldь eezine turguza бер—dedi.

— Kalak, ҹаандарым, men Argымай ҹаапьта ҹылдың zaјиң çeten buuldan olөн ettim, bir ajga maldың cedenin tut-

тъм, ви ұы қы aңdajla 50 tijin berdim, ви oncozь қаңьс ujdyң vozuzьna turar emes-pe?—dep Sagandaj ajttъ.

Çajzan ajttъ:—Ajdynar چerine ajdyн, Argъmaj өвөгөnniң aktu maňn, ermek çokko ver, verbes bolzon, воjyndь съvьktaar bolzom bilinerin—dedi. Argazъ çok Sagandaj, Argъmaj vajga maňn berele, воjь azъragan baldarъla tervezendej verdi.

Ozo bajlar onojdo vajygandar.

MAŞINA.

ma | şı | na

Şş

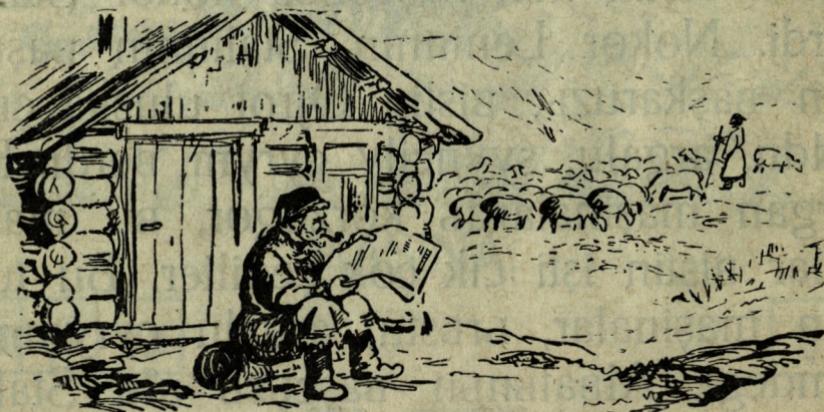
Çaңь ҹуryum.

Şebalin ajmagъnda „Tan-Colmon“ kolxozko aş kezer, aş sogor, өлөн kezer maşinalar keldi. Kolxoztъn ulustarъ ma-

şinalardы көрөргө бардылар. Kargan өвөгөн—Baştyk maşinalardы көрөлө киисьпін дады: „Ozogъ өjdө kaan başkaruzь тұста bister, nele iştти kollo işteer bolgonьвьс. Aş salar çерди абыlla, andazынла syrer bolgonьвьс. Olөndi orguş въсакла keskeni- bis. Emdi deze, çyrym uraak başka boldь. Ozogъ çyrym acu-korondу çyrym bolgon. Men војьтпън çyrymimde odus beş çыlga сыгара acu-koron kynder kөr- gөм. Ozogъ acu-korondу çyrymnен koomoj çyrym çok. Emdi deze ырьstu, syyncily çyrym boldь. Bu çыrgaldu çyrymdi bistin nak başсывьс nөkөr Stalin berdi. Nөkөr Leninnin, Stalinnin başta- gan başkaruzь, bistin Ojrot uluska çыr- galdu, argalu, syyncily çyrym berdi. Bu turgan maşinalardы kөrzөгөр, bu maşin- nalar bistin iştى cik çok çenilter. Bu tur- gan maşinalar, ырьstu, argalu çyrymnен temdegi. Albatыпън başсызь уlu Stalin kynniñ—kynge biske kicemelin bergeni çart boldь. Bis deze munan arь onoң artык iştejlikter. Kolxozьвьстъ onoң artык тұңдаштар“.

Kolxozsýlar Baştýktýn kiuscypýn uga-la, сып—dediler. Bastravьs onon artýk išteeribis—deştiler.

*Albatonuň ulu naň
baðcovo Stalin ezendik
bolzin! Kolxozsýlardıň
išteer iş ajdarı çok çenil-
di. Çaraç býuncılıq çýryymdi
vízke pokor Stalin berdi.
Ojrottor kul'turnyj çýryymdy
boldalar.*

Mergenci—Popoj.

Pp

Popoj emdi alton yc çastu. Çeti ças-tan ala Popoj bajlarga batrakka çyrgen.

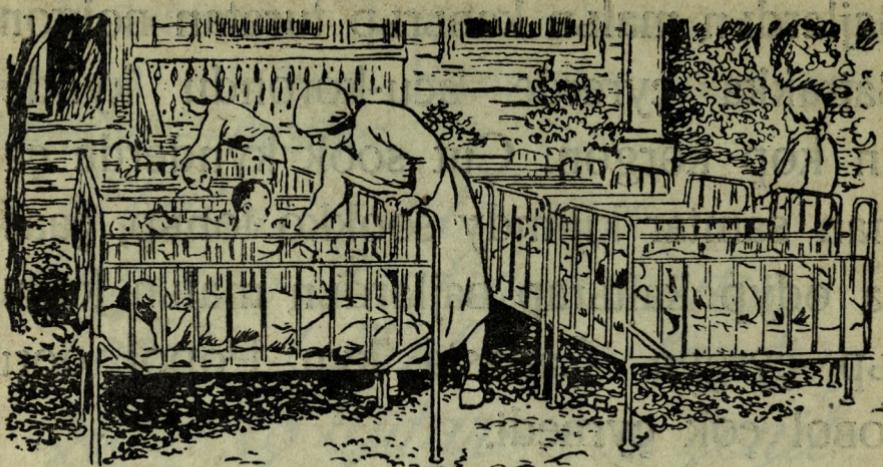
Bajlardың маңын кавыгър turatan bolgon. Batrakka çyrerde acu-korondu kynderin kөр kөrgөn. Çut sook kynderde ҹаман samtar kijimdy sookko тоңыр, ҹаашка өдүр kaltыrap bajlardың маңын кавыгър çyrgen. Çanьsta kyn Popoj ooru ҹөвөл çok çyrbedi.

Tajgada mal kавыгър çyrele yc katap karga, çutka bastыгър arajla өлвөди.

Шыра çyrymnen Popojдь ulu Oktjavr ајыр aldь. Emdi Popoj batrak emes. Popoj kolxozto. Војь eezi boldь.

Popoj kolxozto malсь болыр çat. Ozogъ шыра Popojdo çok boldь. Мал kавыrar ҹерлерде kul'turnyj stan turguskan. Атъраар өjdө Popoj sookko, çutka өтрөj ҹылу standa oturup „Кызы Ojrot“ gazet късыгър çat. Опьп kавыгър turgan malдан çanьsta mal өлвөди.

Popoj taldama udarnik.

KOLXOZ.

Kolxoztyn jasljazъ.

Erten tura. Kolxozсь уj ulustar kol dorъnda balalu jasljaa mendep baskljat.

Olordь ak kijimdy уj ulustar utkuup  адылар. Olor baldardь, ooru волвозън  еп аcъктап көрөт.

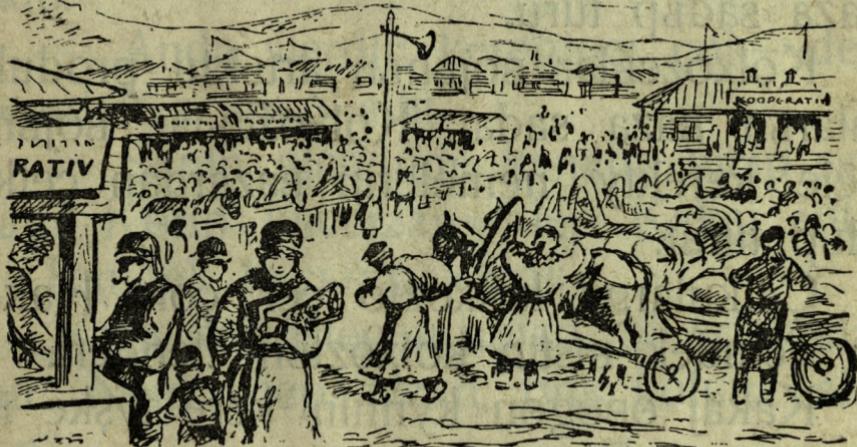
Опъn kijninde, baldarga aru kijim kijid rediler. Baldardь къptar zajn] apardыlar.

Baldardь  uzyn- yyr ojndarla ojnodьp turular.

Kursaktъ  aan aru turada icet. Оvedtin kijninde ujuktajdьlar. Enirde, eneleri bal-

датын көртөнгөң жетре мајъна ожо апар-
гылайт.

*Jaslyjada baldar oncozı ток
күрсакты, ын-кадык ңүүр
жат.*

Bazar.

Ondaj ajmagында kolxoztың bazaarъ var. Ol bazarda kooperatsija, „Sibtorg“, „Sibpuşnina“, kolxoztor magazin tudup algan, sadu edip çadylar. Ajmak icinde kolxoztor војьпъң mal—aş produktalarън ekelip sadыр turu. Kuladъda „nөk. Paparde-

“nin” adyla adalǵan kolxozъ saduu eder kereginde, vojnyпı laregып асыр, turguzър saldь.

Bu larekta kolxoz syt planьnaq artьktu sytti, kajmакtь sarçudь, onon do өskө produktalardь sadьр turu. Aş et tabьştyrar plandsь budyrip, yrengе, azьkka artьzър salgan aшtyп ettiп artьgып, kolxoz baza sadьр turu.

Kolxozcьlar воjnyпı artьktu produkta郎arып baza sadat. Kolxozcьlar воjnyна nele kerekty nemelerin bazardaп çetkil альр turat.

Çalkularga kolxozto cer çok. Kakaj la Temdek bistin kolxozтып clenderi.

Kakaj өвөгөн kynniп kere tyске iştenip çat. Ol syreen kiceenip iшtep çat. Temdek deze ondyj emes. Ol işke oroj varьр çat. İşke barganda çalkuuรър iшtevej oturat.

Onco ulus erten tura işke erte varьр, iştenip turadьlar. Temdek deze ujkudan çanь turup çadat. Temdek kъraa kelip çarьт cas iшtenele, taңkylap bir cas oturar. Arazьnda tort işke varbas.

Kys çedip keldi. Kem kanca kiree
iștep alganъп bergledi. Kakajdъп trudkyni
kөр biciliptir. Temdektin trudkyni as vi-
ciliptir.

— Nenin ucun—dep, Temdek асы-
пър съкътъ.

— Sen kanca trudkyn bydyrdin?
Kanca kyn ujuktadъп?—dep Kakaj su-
radъ.

— Anda slerdin keregiger çok—dep
Temdek асыпър ајтъ.

— Seniң biciginde kanajta bicip sal-
gan? Kөrip късырзан—dep Kakaj ајтъ.
Temdek късыръп kөrdi:

„Kem kөр iștegen bolzo, ol artык ala-
tan. Neni iștep alzan, опъ koъна ala-
гъп“.

Çalkudъп çolъ.

Tebinip çyrgen vaka—çer albas.
Tegin çyrgen çalku kyn—albas.
Iştener mergenci eder keregin kiceer,
Iştenbes çalku, ьstu ajыl kyzeer.
Iştengeninin—oozъ ysty,

İstenbegeninin—ici kuru.
Çalkular kolxozko şartyk.
Çalkularga kolxozto çer çok!

Çańь çyrym.

Çaan өзөктин içinde.

Çańь çyrym baştaldы:

Çańь kolxoz tөzөldi,

Çaan çazal baştады.

Көсүр çырер çадышь,
Kereksivej olor taştады.

Kolxozto oncozь çurtады,
Кывти turalar tutklady.

Товъракту аյылдарын сасыр,

Turalarga kөсүр çurtadы.

Tumu—çoboldon ajryyp,

Turalarda aru çurtadы.

Kirly kijimderin çungyladы,

Kir tovъraktan ajryldы.

Ken çarык turalarda,

Kadык воjlorь çurtadы.

Zz

Çылу kazagan.

Kuu өзөктө „Çаңъ Çol“ dep kolxoz, elbek mal azrap turu. Bu kolxoz malдь çылу къстадар kereginde, erte çajdan ala beletendi. Malдьн kъş съгара ciir azralып beletedi. Saar ujlardь, bozu—torvokть turguzarga, çылу kazagan etti.

Çылу kazagannып icin, agas poldu, potoloktu baza kөznөkty etti. Kazagannып icinde, aru, da çылу da boldь. Aru kejdi kijdire tartar, çamанып съгара tartar trubalu etti. Malga kursak salar kormuškalar etti.

Çылу kazaganda kъstagan mal ardak bolor. Ujlardьn sydi kozылър turar.

Tөрөгөн ujdьn bozularь tonbos. Mal өskyrerge çылу kazagannып ucurъ syreen caan.

Micurinnin sadъ.

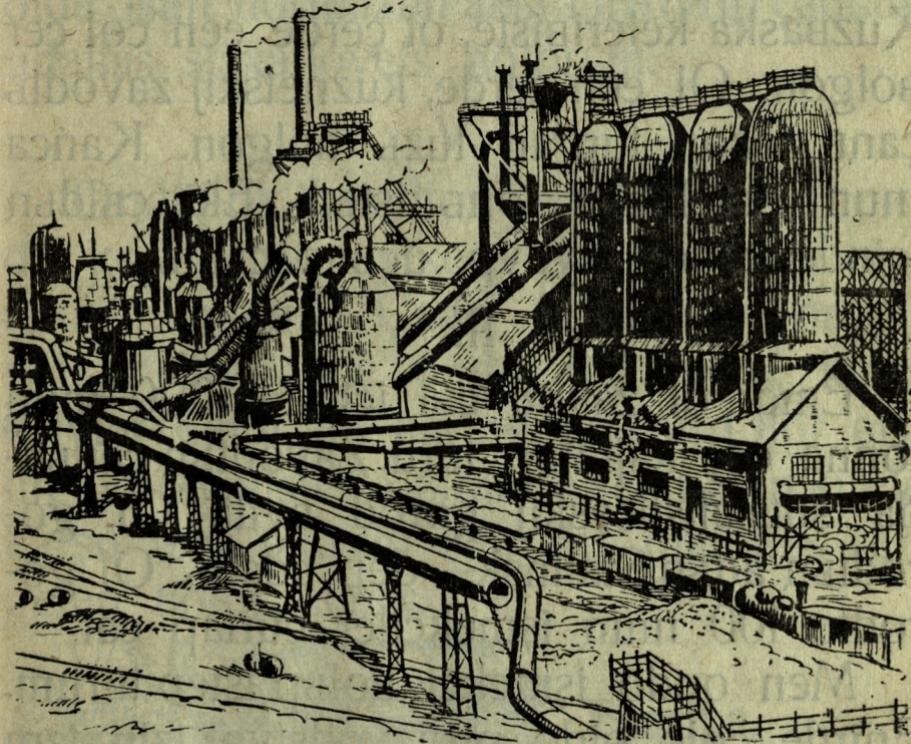
Ojrot-Turada Micurinnin sadъ төзөлди. Micurin—çarlu taldama kat өskyreeci. Ol kanca başka, başka sort jablok, gruşa onondo өскө kattar өskyrip aldy. Опъң өskyrip algan kattarъ syreen astamdy da көр kireltely de вољр çat.

Bistin oroopъвьста kattың usurъ çaan. Nenin ucun deze, kat albatъга amtandu kursak вољр çat. Kattan çyzyn çyyr produktalar edip turar. Kat, kursak promъşlennost'ko syreen kerekty.

Ojrot-Turada kattың sadъ төзөлди. Ol sadta çyzyn-çyyr jablok, çijlekter өskyrip turar. Ojrot oblastтың icinde kolxoztor ondyj sadtardъ baza төзөdi. Udarastan Ojrot oblast вољпъң өskyrip algan ja-

lokту bolor. onondo əskө kөp sort kattu,
çijlekty bolor.

Micurinnıñ əskyrip algan jabloktor,
gruşalar, çijlekter bıstın Ojrot çerinde tam-
la elver əzyp çat.

Zavod.

I.

Kuzbasta coj, temir eder çanъ zabod
təzəldi. Ojrot oblasttan kөp ulus işteerge
bargan. Tojdönov Çымzaj ol zabodko va-

Vv

rala işmekci boldy. Ус қылдын вазьнда атыrap turar tuzьнда војьлың kolxozъна ajldap keldi.

II.

Çымзай munajda киисындадь: Bis Kuzbaska keleribiste, ol çerde een cөl çer bolgon. Ol een çerde, kuznetskij zavodъ çanъ төзөр turgan tuzъ bolgon. Kanca mun işmekciler онь iştedi. Eki қылдын icinde zavod bydyp, исъпа съкть.

III.

Emdi ol zavod ыл icinde 1200 muntonna соj кајытър turu. Zavodън çаньпда sotsialisticeskij gorod bytti. Ol gorodън adыn Stalinsk—dep adadь. Ol gorodto 100 mun işmekciler çurtap çat.

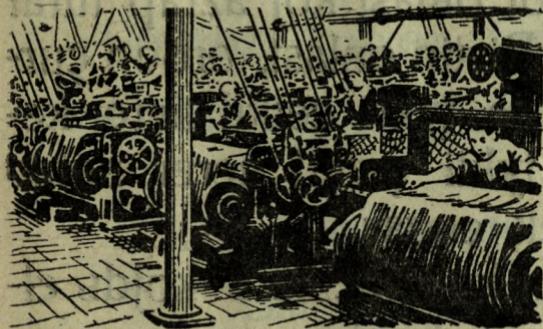
Men ondo işmekci болыр iштеп turum. Enirde cөлө өjdө proizvodstvo izin, tam yzeri bilerine yyrenip turum. Emdi yyrenerge bir ыл artty. Çakşy, yyrenzem соj кајытар master болыр съгарыт.

Bu zavodto çaan stazlı kargan işmekciler kөр bar болыр çat. Olor biske boluzър, bistи işke yyredip çat. Zavodън

bastra işmekcileri Staxanovskij dvizenija-
ga kiriştiler. Bistin ortovъsta staxanovets-
ter kөр. Men baza staxanovets bolorgo
kiceenip қадым, staxanovetsterden tem-
аьпър, olordon işke yyrenip қадым. Em-
dide iştin normazъn azъra bydyrip қадым,
udabas staxanovets bolorym.

V.

Ondyj-ok zavodtor, bistin Sovet oroon-
do kөр çerde bytken. Sovet oroon sy-
rekej тъңъган. Çaan ijde-kycty oroon
boльp bardy. Çe ondyj da bolzo, klass
өştyler emdi de bar boльp çat. Olor bis-
tin proizvodstvoo bildirve сçапынаң kirele
karşı izin өткүриp çat. Bis oncovъs ser-
gelen bolor kerek.

Fabrika.

Ff.

I.

Bistin Sovet oroon çurtъvъстън nele
iş, kul'tura չылдың չылга тъңър çat. Çанъ

sotsializm çurtta işmekciler le kolxozсылардың çyrymi ajdarь çok өскөлөndi, argalu boldь. Kol kycile çatkandardың kul-turazъ қылдың қылga өзүр çat. Оныла коштоj kol kycile çatkandardың, вөs tavar ke-reksip turganь ajdarь çok өзип keldi.

II.

Sovet başkaru вөs eder көр fabrikalar төзөdi. Ojrot oblasttan uraak emes Barnaulda вөs, сепken eder қань fabrika bytti. Ol fabrika bir қылдың icinde 90 million metr вөs le сепken съгагыр turat.

III.

Çe сепken ederge fabrikaa kojdyң tygi kerek. Bistin Ojrot oblast koj azrap turar oblast воlър çat. Bistin oblast, oroon çurtъвьстың fabrikterge tykti çetkil berer kerek. Fabrikterge tykti çetkil berer bolzo сепken, вөs elbek съгар.

Ojrot oblastтың kolxozсыларъ коjdy elbektede azraar kerek, коjdyң иғып қарандыrar kerek. Uktu koj la қарандырган коj, tegin kojdon tykti атвып berer.

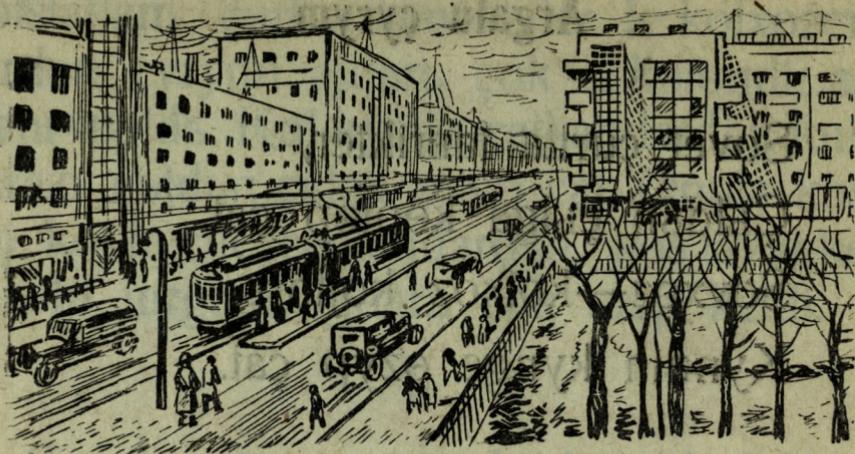
Argalu çyrym.

Sovet çurtta fabrikter,
Çылдаң қылga көртөр қат.
Sovxoz—kolxoz kojlorь,
Kynnин kynge өзүр қат.

Işmekci klasstың çyrumi,
Aştı etty tok boldь.
Kolxozcылардың җадынь,
Ajdarь çok ҹарандь.

Mundыj ҹараş çyrymdi,
Stalin berdi ваşсывьс.
Sovxoz, kolxoz, fabrikti,
Onoң век тұңдарьвьс.

Oroопьвьстъ век edip,
Bar kycibis salarьвьс.
Cocko ҹysty bajlardь,
Kyyn kajral çok syreribis.

Gorodto.

I.

Erkemej togъs چасту. Ol gorodko ka-
canda چувбеген.

Erkemejdin adazъ Toluş, gorodko sta-
xanovetsterdin چиипъна bardъ.

Adazъ Erkemejge gorodko baralъ dedi.
Attarъna minip çortty. Coloj eki саркып
suu kecti. Eki azu aшty. Kanca kanca چurt
otti. Enir kirip turdъ.

— Erkemej kөr, gorod ol turu. Ça-
rьm castъп вазънда olor tyrgen çortyp,
gorodko keldiler.

Erkemejdin вазъ ajlapър, көзи surкъ-
raj berdi. Çaan, çaan yc kat turalar tu-
rat. Turalardың kөznөktөri syreen çaan
emtir. Turalardың eziginde „Ojrot-Tura“
—dep bicikty emtir.

II.

Oroomdordo deze ulustardың toozъ
ne ajlu deer. Erkemej adazыла çaan oroo-
mla çortър, çaan turaa kelip tyşti. Tyş-
ken turanъп eziginde „Kolxozcьlardың
turazъ“—dep çaan bicip salgan emtir. Tu-
ranъп icinde kirip kondыlar.

Erkemej ujuktap çadarda, çaan yngyr
tabыş ugulдь.

Erkemej tura çygyrdi „Oj aj! Bu ne
boldь!“—dep kөznөktөн kөrdi. Oroom-
do агъ beri kөр ulus baskylajt.

Erkemej adazъна kelele ajttъ:
Aça, Aça! ви kандыj тавъш boldь. Тъш-
кагъ deze, агъ beri көр ulus baskylajt.
— Ol kirpic eder zavodън тавъзъ
boldь.

— Zavod iшmekcilerdi işke късыгър
çat—dep adazъ ajttъ.

Erkemej adazъla gorodto beş kyn çattъ.
Adazъ çiunga bargan soondo. Erkemej
gorodън icine vazъp, gorodъ çakşъ kө-
ryp turdb.

Ajъна çapър kelgen soondo, Erkemej
baldarga kuicъндады:

„Men gorodko cyrdim. Anda çaan tura-
lar bar. Oromdorъnda elektricestvo ot
kyjyp çat. Arъ beri көр ulus basklajt.

Maşinalar çygyryzet.—Men başтамъ
şkoldь bozодolo, gorodko вагър уйрене-
rim”—dedi.

Aa Bb Cc Çç Dd

Aa Bb Cc Çç Dd

Ee Gg Ii Jj Kk

Ee Gg Ii Jj Kk

Ll Mm Nn Nn Øø

Ll Mm Nn Nn Øø

Oo Pp Rr Ss Ss

Oo Pp Rr Ss Ss

Tt Uu Yy Zz Zz

Tt Uu Yy Zz Zz

Ьь Vv Ff Xx

Ьь Vv Ff Xx

Уj kiziniң ozogъ çyrymi.

Ozogъ kaan başkaruzъ tuzunda, altaj yj ulustың çyrymi syreen koomoj bolgon. Bijler, авьстар, çajzандар, коçojымдар, çarlıktar, камдар altaj çerinin eeleri bolър turar tușta, çoktu, batrak, kol-kycile çatkan yj ulus olorgo kul bolър, çарък kyn kөrvөj, tyn-tyş katu išterdi ištep turatan bolgon.

Ojrot yj kizini malga bodop, kaňq alър, sadър turatan bolgon. Baratan kizee, varar kyyinin surabas, alban-la çyrtadar bolgon.

Ojrot yj kizide kaýndaar çan dep neme vaza bar boldъ. Olor өвөгөнинин төрөгөндөрин adabas çанду boldъ. Bazъnda kuragan вөrygi, будънда өdygi çok, çaan ulustың көзине kөryner usurъ çok boldъ.

Ojrot yj kizi bala azraar, kep kөktөөр, kazan azar, одындаар, mal kөrөр, talkan eder, tere uzaar onоңдо өске išti yj kizi išteer bolgon. Tynde ujkъ çok, tyşte амър çok kul bodoldu bolър ištep çyrdiler.

Онојър, kol kycile çatkan Ojrot yj ulus karanuj çyrymdy, neme bilbes bolgon. Katu işke turup, ooru çobolgo bastыгър, көр өлөр boldъ.

Уj ulustың ozogъ çyrymin sananarga da bolbos.

Emdigi çyrym çадьштъ, ozogъ çyrym çадьш-ka teñdeşirergede bolbos. Emdigi çyrym çадьш çыргалду, çаям çадьш bolър çat. Mundыj çaraş çyrymdi biske Stalinnin çань Konstitu-

tsijazъ berip çat. Mundыj syyncily, çaras çyrum bergen ucun kommunist partija la sovet başkruuga, ulu başsъvъs nөkөr Stalinga çaan spasivo.

Sыrga-staxanovets.

I.

Sыrga 19 çасту. Leninnin komsomoльпън cleni. Сырга batraktyн bilezineң съккан. Сырганың adazъ kicinekten ala bajlardың maňп kавытър turatan bolgon. Enezi deze ol-ok vajdың ujlarыn saajtan bolgon. Сырганың ada—enezi tynde ujku çok, tyşte amыr çok bajlarga kur-sakkala boлър iштеп turatan. Kursaktyн taştan-sыларын çip, өdyk tonnyң çaman—eskizin kijip, sookko tonър, acu—korondu kyn kөrip, şıralaj-tan bolgon.

II.

Sырга ondyj çyrymdi kөrvөgөn. Ondыj çyrum çадьштъ Сырга киисъннаң ujъr kajkap çyret.

Sырга—ulu Oktjabrdың revoljutsijala çazът. Сырганың kicinekten ala kommunist partija la, kom-somol өskyrip algan. Сырга emdi çaan iş baş-karъ çat. Kolxozto uj mal azraar tovarnyj fer-malып başsъzъ. Опъң baştagan fermazъ kъzyl maanъ aldy, fermazъn deze krajdyн kъzyl kni-gezine bicip saldy.

Sырганың baştagan fermazъnda subaј uj çanъsta çok boldъ. Tөrөgөn 105 ujdaң birde bozu oogъре өлбөdi. Saap turgan ujlarda, sydi sool-gon uj çok boldъ. Syt berer plandъ, azra tabъş-

търдь. Уjlar bastra çылу kazaganda turup çat. Kazagannың içi çылу, aru, çarъk turat. Kazъ la uj saar saancь dojarka 12 ujdan saap çat. Uj saajtan, kөnөктөri aru çылтыркай turat. Fermada iштеп turgan ulustarъ oncozь mөrejlөzip çat.

III.

Uj saajtan, kөnөk salatan turada mundыj plakat түрь.

„Mergen işke“.

Plakatka koштоj bicikter kadap saltыr. Ol ви-
cikterde mergencilerdin bydyreten izin bicigen.

„Bis mergenciler, mundыj kerekter bydyrerine molçопър turubъс“, —dep.

1. On eki ujdañ saap turагъвъс.

2. Ujlardын sydin kaktaj saатъвъс.

3. Ujlardын emcegin ooғытпай aru tudарғывъс.

4. Uj saar kөnөkti aru tudарғывъс.

5. Iste birde kyn өtkyrgөzibis.

6. Staxanovtyң izine çань nөkөrlөr tartарғывъс.

Stenede baza mundыj plakat түрь:

„Ujdь aru kөnөkkө saa!“

„Aru sytten kөр sarчу չыгар!“

Sырга војьпьң ulustarыla, mөrej azra çaan
çенylы boldь, сындьк staxanovets boldь.

Сонъп қөөзөzi исин.

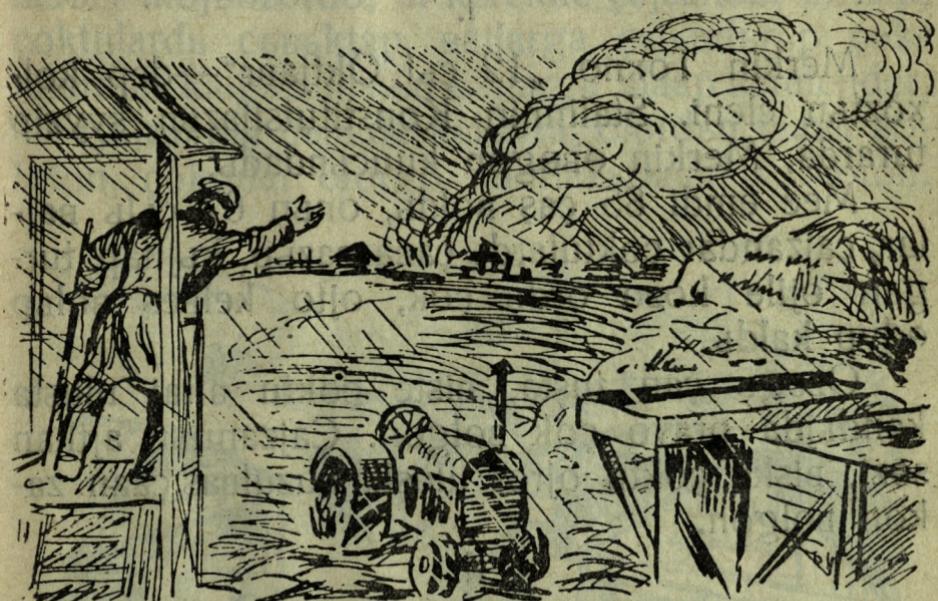
I.

Bistin kolxoz аş kezer işke erte belendendi.
Bar машиналардь ҹазап alala. Erkemej өвөгөнді
karuuldadьр saldь.

Baj kūlaktar kolxoztyn keregin tutadyrma, şinalaryn yreerge sanadylar.

Erkemej өвөгөн maşinalardan kyzyn dep, Erkemejin turazyna ot salar dep şyyzip aldylar. Çoppyn çөөзөzin taştajla, bajala vojnyñ çөөзөzin argadaar bolor dep şyystiler.

Şyyşken aajynca kylindylar.

Erkemej karuulda turu. Tyn. ajlandra tabış çok amyg. Derevnede tabış ugыldы. Өт сыкканын kөrdi. Ulus çygyryzyp çat.

— Erkemej! Senin turan kyjyp çat. Kapşa-gaj çygyrzen—dep kыjdy cıktы.

Çe, Erkemej çerinen kыjmyktavaj çat. Өştylerdin şyyltezi bytpedi Erkemej өвөгөн vojnyñ çөөзөzin argadaarga varbadь. Onyn ne le

çөөзөзи узе өрткө күжүр калды. Kolxoztyn maşinalaryн deze Erkemej argadap алър калды.

Kolxozi Erkemej өвөгөнгө сый берди. Kolxozi Erkemej өвөгөнгө саңь тура тудуп берди, bastra bala barkazына, kijim берди.

Бръсту çүргүм.

I.

Merkin Toxno „12 çыл Октябр“—dep kolxoztyn cleni. Stalinnin Konstitutsijazын шүүзип turarda, Merkin өвөгөн киисцндады:

Mee emdi 85 çаш boldы, опып 67 çыль вайлар, çajzañdar çоктуларды چава вазыр, кыјпар турган өjile kozo ordы çok, ojto kelbes волыр өдүр калды.

Ozogъ çан туста, бисте çокту altaj ulusta kандыда pravo çok bolgon. Çajzaңпып айткан сөзи, biske çoktu ojrot uluska buzulbas چан zakon bolgon.

II.

Men kicinek çасту tuzunaq ala Mançъ вайдың маън кавырдым. Mançъ вайдың маъ 5 туназыра bolgon, mal кавыrar мальшылар deze 250 kizige çetire bolgon.

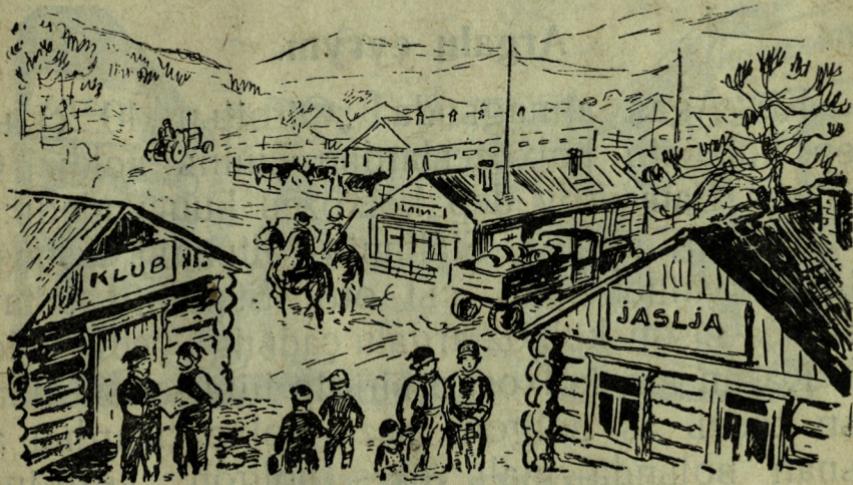
Mançъ вай, mal кавыrar мальшылар bir çыçырген çal akcazын 10 salkovojođon lo bereten bolgon. Kanajda-kanajda вайдан 5 salkovoj төlyge akca alza, bir çылдып вазында, ol алъмды bergen алътын ucun 2—3 katap artык төлөдөтөн. Bir katap men вайдан 20 salkovoj akca төlyge

aldым. Çыл өдіп вراадарда ол менің бозулу қаңыс үйімдь blaap алды.

III.

Bajlar војлогыпъң mal кавығар мәлсүлардың тојпъна қаантайып штраф salatандар. Ol штрафтың ucun olordың kalgансы мәлін blaap alатандар. Çoktular udurlazър, bajlarga штраф ucun мәлін веरвеj тоjnozordo, ol kerekke қажзандар kirizip, çoktulardы съвъктап, bajlarga қалындыгър çoktulardың kalgan мәлін bajlarga blaap beretender.

Қажзандар нени де кълынза, olordың таавъ волотон, çoktular olorgo udurlazarынан korkoton.

IV.

Sovet başkaru boldь. Sovet başkaru biske қаңы, ыгъисту қырым berdi. Kol kycile қаткан Ojrot ulus, ulu Sovet-sojuz oroonъвьста қаткан-дара tynej prava berdi. Sovet oroonъ icinde 174 natsional albatы нөкөр волыр,nak karъндаштар волыр, қаңыs bile волыр çurtap қат. Emди

bis çanъ kolxozi çyrym bydyrip çadъвьс. Em-di biston ystybiste ozogъ вај-çajzandardың kara bulut oşkoş kъjьndu çyrymi yzylip çok boldь.

V.

Men mundыј çыргалdu çyrymge çedip kel-genime ыгъсту boldьт. Biston baldаръвьс çыл-дьп—çылga өзип, bicikke yyrenip çыргалdu çyrymge вагър turu.

Ulu ващъвьс Stalinnin konstitutsijazъ menin çyrym çадъзьмга syrekej syymcyly воър çat. Bu syymcyly çyrym meni onon artъk iş išterine тъпьдьр çat.

Argalu çyrym.

Koş-Agaş ajmagънда „Ojrottып 10 çыль“, dep kolxozto kolxozсылардың çиинъ boлдь. Ol çиunga Bataşurov dep kolxozсь kiисындадь:

„Biston kolxoz Stalinnin altындыј ustaвын algan kyninen beri, çыл өtti. Stalinnin ustaв аајынса bistin kolxoz argalu çадънга çedip keldi.

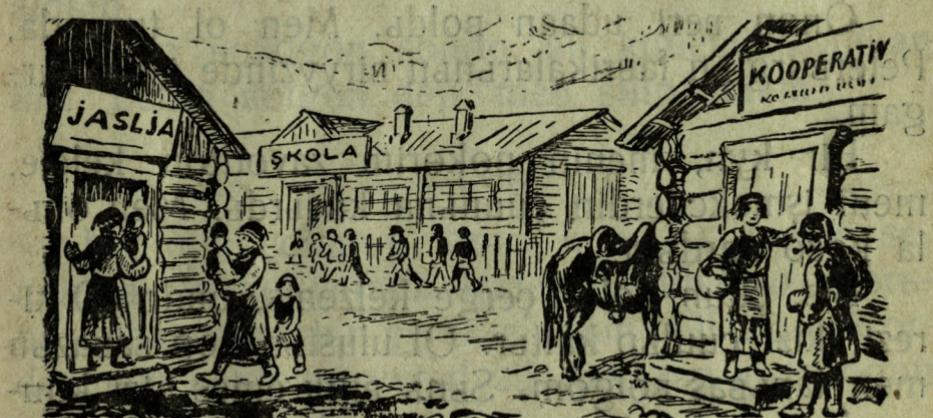
Kacan bis, kolxozko birigip turагъвьста, mal-dып тоозъ as bolgon, baza kolxozсылардың al-dынаң војьнда маъ евеş bolgon, kezигинде tort mal çok bolgon. Emdi deze bistin kolxoz-to maъ çok birde kolxozсь çok boldь.

Ustav аајынса sel'xozartel'din clenderi, војь alдьнаң 10 ujdan, 10-go çetre at, 100-en azra koj tudатан ucurlu. Emdi deze nele mal kolxoz-сылarda var воър çat. Temdektere ajdar bolzo, men војьт 10 ujlu, 3 attu, 121 kojlu boldьт. Biriktirgende маъвьс syrekej çакшъ өзип çat.

Оо узери војьвистың koldogъ маљвистың kireltezinен başka, trudkynge мене baza kirelte aldым.

Men enem le eky 1754 salkovoj akça iштеп aldъвъс, 15 kilogramm tyk, 75 kilogramm sar-çu, 120 kilogramm et, baza onondo өскө көр nemeler aldъвъс.

Kolxozcьlardың kireltezi өзүр turarda, kolxozcьlardың kul'turazъ baza тъң өзүр çat. Aldънда bis çaman ajыlda çatkanевъс, vi çы Deze bistin өрөкө kolxozcьlar војьпа ҹань tura тудыр aldь.

Kolxoztoto çyrym.

Kolxozcьlar көр ҹызын tovarlar sadър aldъ. Men — yjimle eky bir pal'to, eki kostjum, eki kizinin kijer sapok sadър aldъвъс.

Kolxozcьlar oncozъ bicikke yurenip çat. Kolxozcьlar oncozъ „Кызыл Ojrot“ gazetti aldъғыр turar boldы. Kolxoztoto kызыл tolък,bastamъ škol, caan ulustың školъ bar.

Bis kolxozсылар мактulu syyncily çyrymdy boldьвьс. Kolsalaапь çetirip turgan ulu ваşсывьс нөкөр Stalinniң baza bistin kommunist partijapъң çакыltazыла тұнаң artык қадар қадынга қедерibis“—dep kolxoзсь Bataшurov айтты.

„Ojrottың 10 сың“ kolxoz bol’sevitskij kolxoz boldь. Kolxozсылар deze argalu çyrymdy boldылар.

Vladimir Il’ic Lenin.

(Ivanov dep işmekciniң киисыпь).

1. Lenin bistи nege yyredip turдь.

Оноң beri удаан boldь. Men ol tuzында, Peterburgtъң fabrikalarының вирүyzinde iштеп turгам.

Bir kyn, menin нөкөrim zavodton kelele, meni işmekcilerdin қиипьна кысырдь. Men опьла kозо bardым.

Bis, қиин bolor چerge kelzebis, ondo 30 ки-
rezi, kizi қиулыр kaltыр. Ol ulustың kөр савазын
men таньbas bolgom. Sыпь wijik emes kizi kuu-
сында тьндүj neme ajdyp turдь:

— Sler kursak çokton torolop қадыгар, eele-
riger deze slerdin iштеп turgan izigerden вай-
gыlap turular. Каандь, bajlardsy syryp salar ke-
rek, başkaruудь deze, војьвьстың koльвьска ălar-
ga kerek. Ce bister қаңыs aaj symе-çөр çokton
kөdyrylip—сұksавьс, onoң birde neme волbos.
Bastra işmekciler birigip alar kerek. Bister, sy-
rekej bek, işmekci partija төзөр, bydyrip alarga
kerek.

Işmekcilerdin revoljutsionppyj kyres-tartzuudь partija başkarыр turar. Şak onojo etsebis, bis olordь çenip, vazъr salarъvьs.

Işmekciler birde tabъş çok oturup, onъ ugup turdylar. Men војьмда, tort къйтъктанвај, саңъс çerge sodojo turup—kalgapътдь bilvej—kaldыт. Bu kizi, bistи bajlардын, kaan bijdin koљнаң аյтылзып dep, съгар argazъпъп сър—съндык, tys çol ajdър berdi dep, men onъ çart bilip aldым.

V. I. Lenin.

Çuun vozogon sondo, vi kiisсынды ajtкан kizi, Lenin bolgon dep, men bilip aldым.

2. Çeny.

Leninga çolъсър, onъп kiisсыпъ menin sa-namga syrekej çaradь. İşmekcilerdin kruzoktorыna, men çaatajып çyrer boldыт. Ol kruzoktor-do, men Leninnin yyredyzile тапъзър alala, onon partijaa kirdim.

Işmekciler Lenindi syrekej syyp çyrdiler, ol bistип en artъk ezibiste, nөkөribiste воър çyrdi, kapitalisttar onъ kөrvөs bolgon.

Kaan başkaruu tuzunda, Lenin tyrmede саңъs katap oturgan emes. Onъ Sibirge ssylkagada ijip turatan bolgon. Kaappып palac ijterinen çazъпър, исъ-ucunda ol gran агъ-çанънда вагър, ondo çatkan. Çe gran агъ-çанънаң, ol işmekcilerdin tyjmeen—tartzuularып başkarыр turdь.

1914 çыlda, imperialisttardың қуиді басталды. Kanca la көр албасть, өltirtken, kanca la көр албастьп, kenetken—шырkalatkan. Gran ағы—саңынаң Vladimir Il'ic kanca la katap ajdьр, мундьж җакаару берип turдь:— „қуудь toktodьgar“. Қуи ҹанъыла вайлarga капиталисттара kerekty. Колындагь тұлтыктарда teskeri виғыр, војгардың капиталисттарға udura ulap, olordь ҹуулагар,—dep.

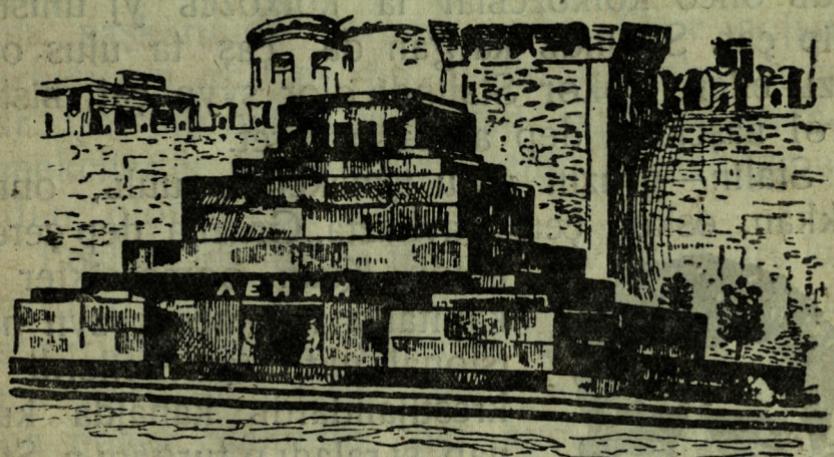
1917 ын ҹиүктап keldi. Işmekcilerdin le krestijandardың көйнеге съдашпай, ҹырғы кайнар съкты. Olor saldattar la kozo revoljutsija edip, kaандь syryp saldylar.

Başkaruu, ең baştап burzujlardың koльна kirdi چе ҹаан үдабадь, gran ағы—саңынаң Lenin ҹаныр keldi. Leninge le опың bol'şevik partijazына вастадьр, işmekciler 1917 ында oktjabr ajda, kapitalisttardь syryp saldy. Başkaruudь војлоғынъ кољна alala, Sovetter organizovat' edip, bydurdı. Sovet-oroопынъ başсызы Vladimir Il'ic Lenin boldy.

3. Lenin çokko.

Kol kycile çatkandardь, вазъпсыкту көйнен аյтър salarga, Vladimir Il'ic odus ындаң turkunына тартысты. Klass өшtyler 1918 ында, Lenin di syrekej uur шырkalap saldy. Bu шыркадан Vladimir Il'ic ҹазылды. Ce onдыңda bolzo, шырkalatkan kereginde, baza partijань la telekej ystynде başтаркь sovet oroopынъ баşkaruzында, ең ҹаан kyc iş iштеп turgan tuста Vladimir Il'ic

çaan oorъдь. İşmekci klasstып syrekej syygen
ваcсыzъn, kандыjда çaan doktorlor emdep, çazър bolvodbь.

(Leninniñ mavzoleji).

1924 çыlda, janvar' ajdyň 21 kyninde, Lenin çok boldь. Leninniñ sœegin tutkan kijninde, acukoronyň temdektep oroon icinde баstra, kандыла neme къjтыктанваj, beş minutka tъm tur-a berdi. Temir çoldын poezdtary, tramvajlary, avtomobilderi braatkanla çerine beş minutka къjтыктанваj turdýlar, машиналар iштевеj kөdirezi beş minutka toktoj berdi, zavodtordын амъргыларъ (gudoktorъ) beş minutka mustap turdýlar.

Traurnыj тааныларънда, mundыj вicik вicip salgan boldь.

Lenin өlgөндө bolzo, Leninniñ keregi tyry.

Iosif Vissarionovic Stalin.

Nəkər Stalində kem bilbes? Stalində onco işmekciler le işmekci yj ulustar bilip çat. Stalində onco kolxozcylar la kolxozcə yj ulustar bilip çat. Stalində kargan da, ças ta ulus oncoz biler. Nəkər Stalində olor syyp çat, bıstın tərəl başcəvvəs dep ajdızıp çyret.

Stalin—gruzin uktu işmekcinin uulı, onyp səkkən, əskən çeri Kavkazta, Gruziya dep çerde boldy. Kaan, pomeşcikter le kapitalisttar kanca çyzyn natsional uktu işmekcilerdi le krestijandardy kanajda kynap şıraladıp turganlıp, Stalin çastan ala oncozın kəryp keldi. Çiit tuzınan beri, Stalin kaappıq başkaruzyla, kapitalistarla kyrezip—tartıbzır turar voyp bardı. Stalin, nəkər Lenin la onyp nəkərləri le, işmekciler le kozo voyp, kaappıq başkaruzyla tartıbzır

I. V. Stalin.

turdı. Ol çaltanıbas, korkubas kizi boldı. Kaappıq başkaruzı onyp istep nekep çyrdı. Stalin kanca katap tyrmee oturup turatan boldı. Onyp syrekej uzak çerlerge ssylkaa da ajdap turatan boldı. Ssylkadan ol kacsır barala, işmekci klass keregin baza kəniktirip istep turatan boldı.

Oktjabr'dıq revoljutsijazın ederine, nəkər Stalin kəp iş istep, azındıra onyp beletep ala-tıpa kəp istədi.

Oktjabr' revoljutsijazъnda işmekciler pome-
şikter le kapitalisttardъ syryp salala, vojloqънъ
sovet başkaruzъn organizovat' etti. Çe, pome-
şikter le kapitalisttar turguzala işmekcilerdin ko-
lına başkaruudъ bergen emes. Olor војънъ
başkaruzъn ojto ebirtip turguzarga albadangan-
dar. Çe, olordъn albadangan aaјънса bolvodъ.
İşmekciler le krestijandar Lenin la Stalinga baş-
tadър, olordъ çok edip састь.

Lenin öldi, оның ізін, partija onon арь көн-
dyktirip, iштеп turu. Leninnin keregin исъна-
çetirip bydyrerine, Stalin вір de амът çok iштеп
turъ. Partijаның ijde—kycile, оның başсызы, bol-
gon нөкөр Stalinnin ijde—kyci le, bastra kol-
kyci le çatkandar ijde—kyci le sotsializm ізін
bydyryp turular.

3. Sotsializmnyң соы.

Çaңдаң kanca kөр zavodtor, fabrikter işte-
lip bydyp bardy. Ozogъ tuzunda çoktu bolgon-
dur koomoj—şýralu çyrum çyrgender, bajlarga
kycin çidirgender, emdi sotsializm çurtъп bydy-
ryp turular. Vojь—vojьna boluzъп, argalu çy-
rum—çadьstu bolъп bardylar. Baldardын'da çy-
rum çadьzъ çakşy bolъп bardy. Kazыла cerde
jasljalar, detploşcadkalar bar, onco baldar bi-
cikke yyrenip turular. Emdi bicik bilbes kizi
çok bolъп bardy. Çaan ulus baza bicikke yyre-
nip turular. Emdi kөр radio, kino, teatr, klub,
bibliotekalar bar. Bistin oroon çurtъвьстың icin-
de, kanca çyzyn uktu natsional albatыlf bar:

orustar, ukrainetster, tatarlar, başkirlar, gruzindar, armjandar, evrejler, ojrottor onon do өскелери, oncozь nökөr bołp nak boldylar.

4. Өskө oroondordo.

Өskө oroondordың işmekcileri, bisten oroon çurtıvystь kөryp, bisten iștep bydyrip turgan izibiske le alıp turgan çenyleribiske syunyp turular. Өskө oroondordың pomeşikteri le, kapitalisttarь Sovet başkarudь çok ederge belete-nip turular. Bisten oroon çurtıvystь eştylerden koorulap turgań, biste syrekej тъң kycy Қызы cery bar. Bisten cery syrekej тъң distsiplinalu, myltık çepseldy. Biste kөp aeroplantar bar. Çuulazarga bis umzanvaj çadıvväs, ce vojvvystьn oroon—çurtıvystь korytynna bar kycibisti bastrazыn salarväs.

„SSRS kemge-de bolzo, kekenerge sananvaj çat, ce—onon-do artыk—kemge-kemge curap, çuularga sagışta-da çok. Ce kekengenderden bisten korkyr turganväs çok, çuu-sak съgarargaga sagıştygyr turgandardың tokrogsyna karuđь tokpoklo-ok bererge belen turuväs“. (Stalin)

Oktjabr'dың revoljutsijazь.

Leninniң partijazь olordың keregi ucun tarłyzyr turganын işmekci le krestijandar kөryp bilip aldylar. Olordың kөzi kancala kirezi çaryganda olor anca kirezi Lenin le onып partijazьna bydyp turarъ өzyp съktь.

Leninnin partijazь ajdьp turdь:

(Zimnij dvoretsti 1917 çыlda چуулап kolgo алыр турғаны).

— Нөкөр ішмекciler, sler çenydi ol tuzънда چенip алаңgar, kacan sler krestijandarga tajanar bolzogor, olordың алдына bydymcily bolzogor. Krestijandarla kozo kol tuduzъp alzagar چенip алаңgar.

Leninin partijazъ ajdъp turдь:

— Нөкөр krestijandar, ішмекci klass slerge چuu toktodorъna, çerdi kolgo алаңna, pomeşikterle, baza zemskij nacal'niktardың başkaruunaң аjыrlarga bolzар. Ішмекciler le kozo вaтъgar!

Ішмекciler tartzuudь baştадь. Ішмекcilerge baştадьp krestijandar baza bardylar, Olor kozo turup-съзъp vosstanije ettiler. Oktjabr' ajda

oler başkaruudь војьпын колъна алдь, ol ok casta çerdi kolgo alarъ la, baza çuuđь toktodor dekret съgardь.

Baştapкь maj.

Baştapкь Maj bastra telekejde kol kycile çatkandardың bajramъ. Baştapкь Majdь bastra telekejde kol kycile çatkandar oromgo съгър bajramdap çadыlar. Bistin oroondo çatkan ismekciler, kolxozcыlar, bastra kol kycile çatkandar Қызы маанылар tudunganca oromgo съгър, çыldың—çылga, bastra promышленност'то, çurt-hoxjastvodo çaan, çenyletin, ijde-kucin војьвѣстън oropъвѣsla bastra telekejge bildire kөrgyzyр syyncily utkup çadыlar. Munan арь sotsializm çyrymibisti kommunist partijaga, опыт ең çaan vaşсыз hөker Stalinga baştадыр stahovcыlardañ cozogyla tam çarandыгър алагъып temdektep çадъвьс.

Bis bygyn syyncily çadъгъвъс. Erten onoң syyncily волоң çart. Bistin SSRS къзы таапъзъ баstra telekejde kol kycile çatkandarga munajda kөrgyzip çat:

Bis қaan ҫenylerdi aldbъвъс. Bis emdi kyc. Bisle kozo bolъgar. Bis slerдин ҫenyyger ucun boluzъвъсть. çettireribis.

Baştarıkъ Majda kapitalisttar, faşisttar başka-
тър turgan oroondordo çatkan işmekciler izin
сасыр, kapitalisttarga udurlazar revoljutsionnyj
kycin kөryp biriktirer kereginde къзы таныла-
тып tudunganca oromgo baza сысыр çadylar.
Çe, kapitalisttardын, faşisttardын politsijalarъ, сиу
çepsel çok amыр, oromgo сүккан işmekcilerdi adыр,
işmekcilerdin kanып төгyp, tyrmelep çadylar.

Olordo sovet başkaru çok. Gran ol ҫапын-
dagъ işmekcilerdin къзы танызъ, kapitalisttar
la faşisttarga munajda ajdър çat:

— İşmekci klass, slerle kizinin kycin ҫијci
kapitalisttarla udurlazър tarttuzарына вelen. Bis
Sovet oroonьnda çatkan işmekcilerdin ҫајыт
çakşъ ығысту ҫyrymge късыръ turgan ynun çart
ugup çadъгъвъс. Olor çakşъ, syyncily ҫyrym
alarъ ucun biske boluzar. Bis kyc. Bis kacanda
çeneribis.

Bastra telekejde kol kycile çatkandar birigip,
başkarudы војыпън колына аlar kyn, bastra te-
lekej ystynde къзы таапъ текши ҫајылар өji ҫиuk.

Bistin ҫиисы revoljutsionnyj bajratъвъс—
Majdyн Baştarıkъ kyni ezendik bolzъn!

Bistin Bastra sojustagъ kommunist bol'şevik

partija, опъң улу вәссызь, паастьвьс la уyредyсibis, bistiң төрөл нөкөr Stalin ezendik bolzъn!

Ijde kусувбіs өzyp turu,
Ургылci қыргалdu boldъvьs,
Çilbirkep iштеп түриvьs,
Çendirbes kуcty boldъvьs.
Bu çenyege baştagan,
Bol'shevik partija ijdeley.
Kul'turnyj қадынга baştagan,
Kommuниst partija kyndyly.

Ojrot oblast'.

Ozogъ kaan başkaru tuzьnda, Ojrot albatъ
orus kaanga, bijlerge, altajdъn қајзандаръна,
temicilerge, вajlarga eki katap вазъпсьktatkan,
olordъn kuldarъ воър turatan bolgon.

Авъstar, kamdar, çarlıktar meke çan қајър
turдь. Orus коçojьmdarъ la altajdъn вajlarъ,
aktu kol kycile çatkandardъn alu қөөзөzin, az-
ragan malъn blaap, çip turatan.

Lenin la Stalinnin internatsionalizmyнq таа-
пьzъnq aldbъnda turup, kommunist partijaa вa-
tatkan, Rossijanъn işmekci klass, 1917 çыlda,
Oktjabr ajda, кааппъn вaşkaruzъn сасыр, вaş-
karuinъ воъпъn koъnna aldy. Bastra kolkycile
çatkan natsional albatъn, кааппъn kystalańpan
ajgъr, Sovet вaşkaruu turgustъ.

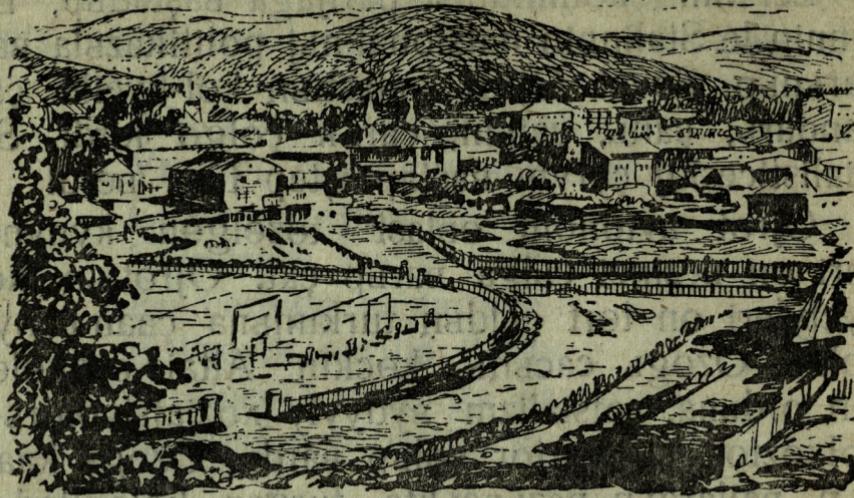
Ozodo, вазъпсьk kol-kycile çatkan altaj al-
batъga, Sovet вaşkaru 1922 çыlda aldbъnaç вaş-
karunar Sovet Ojrot avtonom oblast' tөzөр berdi.

Leninnin communist parijaga baştadър, Leninnin le Stalinin natsional'пъj politikazъla başkaryпър, Sovet Ojrot oblasttyң kol-kycile çat-kandarъ, çanъ, çajъm, çatъk çolgo kirdi. Sotsialisticeskij çyrum baştar iшter tura verdi.

Ojrot avtonom oblast' tөzөлгөн күпүнен beri on bezinci çылга вагър çat. Ojrottың kol-kyctyleri on төрт çылдың turkipъna çaan çenyly boldь. Ozogъ сасыпъ, kөckin Altaj өрөкөлөрдин ordына, sotsializm bydyyly xozjaistvolorъ—kolxoztor, sovxoxtor воър bardъ. Ozogъ kaanъпъ, bajlardың вазъпсъкта turgan kolonijadan, sotsialisticeskij Ojrot cecektenip turgan oblast' воър çaraapъr keldi.

Ojrottың kol-kyctyleri, Sovet Ojrotto sotsializmъпъ өştylerin, baj kulaktardъ, ekspluatator-lordъ kacanda burultazъ çok edip çok edele, klass çok sotsializm obşcestvo bydyrip turъ. Ulu Sovet Sojuзъпъ proletarlarъ la kolkyctylerile kozo, kol-dorъnaң tudunъзър on beş çылдың turkipъna çanъ, syyncyly, çatъk çyrymge вагър turular vojlorъпъң azъjdagъ artъp kalgan çyrymin kubultър turular.

İsmekci klasstың boluzъla, oblast icinde nele iшti тъпъдър turu. 1931 çыldan ala çurt xozjaistvonyң kollektivizatsijazъ tutak çogынаң өзүр çat. Bygyngi kynge kollektivka kirgen xozjaistvolor 80,8 yly воър çat, 365 kolxoztor. 12 mal azraar la an tudar sovxoxtor tөzөлгөн воър çat. Aldыnda aş salar çalaң çer 15 mun kырадаң 60 mun gektarga çetire өсти. Aştyң tyzimi 2 katap kөdyrile verdi.

Ojrot-Tura.

Ojrottyň çurt xozjastvozъпъң tөs izi, mal azraatъ voльр çat. Mal өzymi kynniň kynge тъпър өзүр çat. Bastra maldың toozь: չыкъ mal 55 mun, çoon uj mal 116 mun, koj eckiler 207 mun, cocko 13500, 3 mun artъгынса съгъндар la olender, 900 tөө. Çyzyn bydyly maldың bastra toozь 400 mun тъпър voльр çat. Oblast'тың icinde 683 mal tovarnyj fermalar tөzөр algan. Stalinskij selxozartel'din ustavъ аյпсса көр kolxozcъlar aldaňnañ tuzalanar maldу boldь.

Aldыnda bicik bilbes Ojrot albatъ, emdi oncozъ bicikci voльр braadъгь. Kaan tuzunda altajda авьстардың 26 la şkol bolgon, tserkvezi deze 60 bolgon.

Bu çыл deze, Sovet Ojrotto 243 şkol bar, vi şkoldordo ismekcilerdin le, kolxozcълардың la sovet işcilerdin 21 mun toolu baldarъ yurenip çадылар. Albatъпъң bicik bileri 90 yly artъгынса

ボльр çat. Skoldordo yyredydi, Ojrotto kanca bar natsional'nyj alvatyp'q tørel tili-bile ətkyryp çat.

1935 çыlda alvatyp'q vicik--bilik kereginde съдър turgan vjudzedi 3 million salkovoj bol-gon, би çыl deze 10,5 million salkovojgo çetti. Ojrotto natsional'nyj keverly, sotsialisticeskij bydyly kultura kynnin, kyngе çarkyndalыр өзүр çat.

Nele işteer iştı, altaj ulustar işteer boldь. Oblast'tып тьş çапында, çaan skoldordo natsional'nyj kadыrlardь beletep çat. Altaj ulustan agronom, doktor, zootexnik, inzener, yyredyci ulus bar boldь. Çаңдаң kanca bol'nitsa tutkan, kanca trakt çol cazagan, kanca көр avtomobil, traktor maşinalу вольр bardь.

Ojrot oblast'tып kol-kycile çatkandary, kom-munist partijaa baştadьр, Leninin la Stalinnin politikazyla başkагыпър, klass өstylerile çerindegi kontrrevoljutsionnyj natsionalizmла, orus şo-vinizmла kын kajral çokton tarttyzър, çапь çarkyndu sotsialisticeskij çyrymdi bydyrip; klass çok sotsializm çyrym--çадышка braadь.

Ojrot oblast'ka tynej Sovet sojuzтып icinde kanca czyzyn natsional alvatylar baza opojo'r-ok sotsializmdi bydyrip turu.

Ojrot oblast'ta kol-kycile çatkandardып ozogъda eki katap vazыпсъкта turgandary, burulatyr çogынан çogolyp kaldь.

Moskvada Қызыл серыдин парады.

Төрөл чүртүвьстың коруларга вис касанда велен, Сотшиалистескij чүрт тудуп турған—SSR Союзтың ороопында, Қызыл серыди албаң syrekej syyp қат.

Bistin Қызыл серы işmekci le krestijannan вудуп қат. Bistin oroon чүрьвьста başkaru kemniң kolında turgan. Қызыл серы onon вудуп қат. Қызыл серы klassovыj серы. Birde kizi, kizi kycile қatkandar, kulaktar, sadusылар, Қызыл се-ryge kirer usury çok, olordy сeryge albas.

Kapitalisttar Қызыл сериден korkyr қат. Қызыл серыдин kyci syreen қaan өзүр, тъпър, съкть. SSR Союзь амър ency қадарын kiceep, kapitalisttar қуулабазын dep SSRS-тъ koorup turu. Мынаңда арь baza onдыj ok bolzyn dep, вис SSR Союзтың қиудан korulanатын, kanca bar kycle тъпъдарыбыз.

Bis амър ency қадарга kiceep түгъвьс. Се, виске udura қиу kelgezin, sotsializm ороо-

пъпъң баstra albatzь Kызы ceryle kozo, өстүрлерле тартызарып војьпъң keregi edip turър съгар.

SSR Sojuzтың albatzь, војьпъң төрөл oroопъп korulaarga var kycin salър, çuu istorijazъпда kacanda bolbogon geroizm--omok тартышты kөrgyzer.

Өске oroondordың kapitalisttarь, bisten tyrgen tevyyly будып turgan çaan iş çazalъвьсты kөryp turular. Olor bu kerekke kyjynip, encigip атыр oturarga bolboj turular.

Olor војьпъң çеринде revolutionistsija boљp вагағына korkър turular. Olor biske kelip, таварър, bisti çuularga, çuu beletep turular.

Bis çuuga belen, biste syrekej bek, çакшы çepseldy Kызы cery bar. Kanca milion kol kystyler, төрөл çurtъвьсты koruularыna Osoaviaxim azra, çuu keregine yyrenip, beletenip turular.

Bisten Kызы cery, Sotsializmъп izemcily karuишь boљp çat. SSR Sojuzty چuудан korulanaшын тұңдыгар!

„Өске oroonпъп çerinen birde concoj çer biske kerek çok, се војьвьстың çeribisten, birde mukur çerdi, војьвьстып çeribisten kemgede вегвеzibis“. (Stalin).

K. E. Voroshilov.

Kapitalistardың talalarында.

Bisten Sovet oroondo sotsializmъп төс keginin şыltuuзьнаң albatzь-çоппъң xozjaistvozъ

çaranър burultazъ çok tam өзүр kөдүрлип тур. Bistinoroon çurtъвьста iшteer izi çok bolorъ la baza albatъ çоппъң çoksurap tyrep turarън tort çok edip saldъ. Işmekciler le kol-kyclyler, işcazalънда çaan çenyly sotsializm bydyrip turular.

Kapitalisttardың talalarънда deze izi çok ulusън toozъ tamla kөptөр өзүр тур. Izi çok kizilerdin toozъ bir kanca milliondorgo çedip ти-ru. Derevne çurtta çoktu сојудың tervezen во-льп turarъ kөptөр тур. Iшteer izi çok kereginen le baza acanadan ulam војна kol salыр өltiri-нетени tam kөptөр çat.

Sovet sojuzънда işmekcilerdin iштеп алър tur- gan çal akcazъ kөdyrylip, çurtap çadar çyrum çадъзъпъң аајъ çaranър тур. Sovet sojuzън granъ ағъ çанънда deze, kapitalisttar işmekci klasstъ вазъпсыктап tyredip turarъ тъпър, тур, işmekcilerdin çal akcazън tөмөндөдип. kol ky- ci-le çatkandardың çyrum çадъзъпъң аајъ kyn- niň kynge tam koomojtър тур.

Bistin işmekcilerdin kөр sabazъ kynyne çeti castan iшteer işke kөcip aldъ. Војнъң kul'tura- zън tam çarandыгър, bastra albatъ çыргалdu çy- ryngе çilbirkep, çyrymin tam çarandыгър çat.

Kapitalisttardың talalarънда deze iшteer kyn- niň cazън tam uzadър turganъ kөptөр тур.

Kapitalisttardың bastra xozjajstvozъ çajradы- лыр, tөмөн tyzyp тур. Kapitalisttar, kacanda bolbogon syrekej çaan kyzalanga kirdi. Kanca mun zavodtor, fabrikter iштевеј вөктөліп kalgan.

Aş salър turgan kъralarga, aş salыбај een tura
kalarъ çылдың tam көртөр çat.

Amerikanың, Pol'şanың onon do ēskе oroon-
dordың, kanca million krestijandarъ tervezen
boър baza berdi.

Kapitalisttarga onoјър kъjnadър turgan iş-
mekcilerdin le kol kycty krestijandar, kъjынга
съдап bolvoj, kyyn sanalarъ soop, acuurkanыр
olor zabastovko—tyjmender, demonstratsijalar,
voststanijalar edip turadъlar. Olor bojloqъпп
oroon icinde, kommunist partijalarga baştadър,
kapitalisttardың başkaruzын çok edip, antara ca-
саына belettenip turular. Kommunist partijaga
baştadър ismekci klass kol-kycile çatkandar ka-
canda bolzo çener.

Ответственный редактор—

П. С. Хабаров.

Редактор издательства—

А. Г. Шабураков.

Обложка—художник А. А. Туркина.

Технический редактор—

А. Л. Темиряев.

Сдано в производство 9 XII—1936 г.
Подписано к печати 7 I—1937 г. Формат
62×94¹/₁₆. Тираж 2500. Бум. листов
2,5. Печатных листов 5. Уч.-авт.
листов 5. Знак. в бум. листе 50.688. Ин-
декс У-1-а. Изд. № 1803. Заказ № 5273.
Новосибирск. Типогр. № 1 ЗСИК.
Уполномоченного № 57 от 7 I—1937 г.

Цена книги—40 коп.

Переплёт—25 коп.